

Ajankohtaiset

Perinteentutkimus agendojen ja aktivismien jännitteissä

Emeritusluento Itä-Suomen yliopistossa 21.10.2022

Pertti Anttonen

Otsikkoni ”Perinteentutkimus agendojen ja aktivismien jännitteissä” saattaa antaa ymmärtää, että näen agendat ja aktivismit tieteenulkoisina tekijöinä, jotka aiheuttavat tutkimuksen tekemisessä jännitteitä ja ovat siten epätoivottuja. Näin varmasti monet ajattelevat, ja itse asiassa tähän esitykseen valmistautuessani luin juuri pitämäni toista esitelmää varten historiatieteellistä teosta, jossa tämä ajattelutapa oli selvästi esillä. Siinä sanotaan:

Aikamme kannustaa vahvasti itsensä toteuttamiseen. Tasokas tiede vaatii tekijältään kuitenkin juuri päinvastaista, suurta itsekuria. Tutkijan on muutoinkin oltava nöyrä olevaisuuden edessä; omat mielihalut ja/tai poliittis-ideologis-maailmankatsomukselliset pyrkimykset eivät saa sanella tutkimuksen lopputulosta. Jos sanelevat, tutkimus on mennyt pahasti pieleen ennen kuin se on ehtinyt edes alkaa. Lopputuloksena on siinä tapauksessa parhaimmillaankin heikkolaatuista tiedettä. Lyhyesti sanottuna tiede ja aktivismi ovat yhteensopimaton pari. – Tiedettä tehtäessä tutkija-minä ja mahdollinen aktivisti-minä on pidettävä tiukasti erillään, jotta lopputulos olisi tieteellinen. Tutkija saa olla ”siviilissä” aktivisti, mutta tiedettä tehdessään ei. Mikäli on, lopputuloksena on hyvin herkästi huonoa agenda-tiedettä. (Heikkilä 2022, 27–28.)

Tällaisen näkemyksen voi kenties surutta ohittaa vanhakantaisena, sillä ajan henkeen kuuluu korostaa tutkijan yhteiskunnallista aktiivisuutta ja tutkimuksen vaikuttavuutta. Tieteen ja aktivismin yhdistäminen on saanut viime aikoina erityistä painoarvoa jopa kansainvälisen palkitsemisen puitteissa. Toisaalta jo pitkään vallalla olleet sosiaalisen konstruktivismen teoriat ovat osoittaneet ajatukset varsinkin yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen tutkimuksen arvovapaudesta ja tutkijan neutraaliudesta vähintäänkin naiiveiksi. Vaikka tutkija ei olisikaan aktivisti, hänen tutkijuutensa on aina jollakin tavalla asemoitua. Monen mielestä tämä tarkoittaa, ettei tutkija voi ainakaan yhteiskuntatieteissä ja humanistisissa tieteissä olla objektiivinen, vaikka objektiivisuus onkin periaatteessa pysynyt tieteen ideaalina.

Tieteenfilosofi Inkeri Koskinen on kirjoittanut objektiivisuudesta humanistisissa tieteissä ja todennut, että humanisteilla on taipumus asettaa objektiivisuuden kriteerit liian korkealle ja nähdä objektiivisuuden saavuttaminen mahdottomuutena (Koskinen 2016, 35; vrt. Koskinen 2016, 39–41; John 2021; Koskinen 2021). Koskinen mukaan objektiivisuusvaateiksi määrittyvät yleensä uskollisuus tosiasioille, subjektiivisten vinoutumien poissaolo sekä arvovapaus (Koskinen 2016, 36). Tutkimuksen poliittinen ilmasto eli tutkimuskysymysten

poliittinen latautuneisuus ei kuitenkaan tarkoita, etteikö itse tutkimus voisi olla objektiivista. Koskinen kirjoittaa:

Arvovapausvaatimus ei kiellä arvojen vaikutusta tutkimusprosessin kaikkiin vaiheisiin. Eettiset, poliittiset tai vaikkapa esteettiset arvot saavat vaikuttaa tutkimusaiheen valintaan. Ne saavat myös ohjata tutkimustulosten käyttöä. Arvovapausvaatimus koskee siis tutkimusprosessin keskeisimpiä vaiheita: havaintoaineiston keräämistä tai tuottamista ja tieteellisten hypoteesien ja teorioiden arviointia. Ei käy päinsä, että poliittiset arvot ohjaisivat aineistonkeruuta tai että uskonnolliset arvot ratkaisisivat, mikä teoria hyväksytään ja mikä hylätään. (Koskinen 2016, 37.)

Koskisen arviot objektiivisuuden laadusta ovat mielestäni hyödyllisiä, mutta perinteentutkija-minä pysähtyy kohdassa, jossa Koskisen mukaan "[e]i käy päinsä, että poliittiset arvot ohjaisivat aineistonkeruuta". On todennäköistä, että Koskinen on tässä tarkoittanut aineistonkeruulla kulloiseenkin tutkimustehtävään hankittavaa aineistoa, mutta perinteentutkimuksessa aineistonkeruun käsite ohjaa ajatuksia alaa keskeisesti karakterisoivan kansanomaisen kulttuurin tallennustoiminnan ja tallenteiden arkistoinnin suuntaan. Perinteentutkimukselle on kokemukseni mukaan itse asiassa vieras ajatus, että poliittiset arvot eivät saisi ohjata arkistokeruita tai ylipäättänsä niin sanottua perinteentutkimusta, koska tallennustoiminta on lähtökohtaisesti arvottunutta ja poliittisesti, erityisesti kulttuuri- ja yhteiskuntapoliittisesti motivoitunutta, riippumatta siitä ovatko nuo arvot ja poliittiset motivaatiot tiedostettuja ja argumenteiltaan avoimesti perusteltuja. (Ks. esim. Hupaniittu ja Peltonen 2021.) Koska perinteentallennus on lähtökohtaisesti arvoperustaista, perinteentutkijalla on aina toiminnassaan agenda, joka vaikuttaa siihen, mitä valitaan tutkittavaksi ja mitä tutkimustiedolla tehdään.

Tällainen agenda voi olla avoimesti aktivismia osoittavaa, kuten esimerkiksi kuuluisassa A. J. Sjögrenin ja Abraham Poppiuksen vuoden 1814 huhtikuussa keskenään vannomassa valassa, jolla he ilmaisivat omistautumistaan Johann Gottfried von Herderin hengessä "esisien hengen monumenttien" tallentamiseen (ks. esim. Sarajas 1956, 308; Branch 2006, 330–331; Sarjala 2020, 157–160; Anttonen 2022a, 456–457; 2022b, 27–28). Turun romantiikaksi sanotulla kirjallisella ja filosofisella aktivistiliikkeellä 1810-luvulla ja 1820-luvun alkupuolella oli suhteellisen tärkeä rooli sekä suullisen perinteen tallennuksen ja julkaisemisen lisääntymiselle Suomessa että tällaisen toiminnan poliittisen ja filosofis-teoreettisen perustan vahvistumiselle (Hyvönen 2008; Sarjala 2020, erit. 152–169; ks. myös Söderhjelm 1915, 172–200). Kysymys ei ollut vain tallentamisen tärkeydestä isänmaan, kansallistunnon ja suomen kielen hyväksi vaan myös kansanomaisen kulttuurin ja sille annettavan huomion suhteesta valtionmuodostukseen (Anttonen 2008; ks. myös Anttonen 2002, 40–41; 2012, 346–348).

Tuolloin alkanut tai vaihtoehtoisesti uudelleen alkanut kiinnostus kansanperinteen, erityisesti kansanrunouden tallentamiseen ja julkaisemiseen suuntautui tunnetusti muinaisuuspuheen puitteissa kansallisten menneisyysrepresentaatioiden ja sitä kautta kansallisen moderniteetin rakentamiseen (Anttonen 1996; 2000a; 2004; 2005; 2012, 338–350). Tässä on ollut agenda kerrakseen. Kansakunnan rakentamisen poliittisuus ei ole kuitenkaan välttämättä ainoaa 1800-luvun alkupuolen tallennusinnostukseen liittyvää politiikkaa. Kysyn uusimmassa Kalevalaseuran vuosikirjassa ilmestyneessä artikkelissani (Anttonen 2022b, 40–42), miten Suomen sodan jälkeinen sensuuripolitiikka (ks. esim. Mylly 2002, 68–96) 1800-luvun alussa vaikutti kansanperinteen tallennukseen sekä tallennettavien aineistojen valintaan ja merkityksenmuodostukseen. Missä määrin niin sanotut poliittiset realiteetit ohjasivat herderiläisyyden ja romantiikan filosofian innoittamia kansanperinteen tallentajia

ja julkaisijoita juuri runouden ja mytologian pariin, erityisesti karjalaisen runouden ja mytologian pariin, esimerkiksi historiallisten tarinoiden ja erityisesti venäläisten raakuuksista kertovien Isoviha-aiheisten tarinoiden sijasta? Vastaus jää odottamaan jatkotutkimusta.

Perinteentutkijan monia agendoja – asenteiden lisäksi – voidaan tarkastella pitkän tutkimushistoriallisen kaaren puitteissa. Esimerkiksi Henrik Gabriel Porthanin mukaan suomalaiset kansanrunot ovat ”sekoitus pakanallista taikauksia ja katolista uskontoa” (Kajanto 1983, 22). Rahvaan taikauksessa tavattavat yhtäläisyydet Ruotsissa ja Suomessa osoittivat Porthanin mukaan – samoin kuin hänen oppilaansa Christian Lenqvistin mukaan (ks. Kajanto 1983, 14) – ”samaa periytymistä paavinuskon typeryyksistä” (Porthan 1983, 111 nootti 88). Näin kansanrunojen tulkinta kytkeytyi uskonpuhdistuksen teemoihin ja asetelmiin: luterilaisessa Ruotsissa, johon myös Suomessa asuvat kuuluivat, oli keskeistä tehdä pesäero alueen katoliseen menneisyyteen, mihin kytkeytyi myös se historia, joka kansanrunoissa katsottiin avautuvan. Jossakin määrin samaa mentaliteettia, vaikkakin enemmän fennomanian näkökulmasta, kuvastaa J. V. Snellmanin sanat, jotka hän kirjoitti Porthanin kunniaksi, kun vuonna 1864 Turussa paljastettiin Porthanin patsas (Kajanto 1983, 26). Snellmanin mukaan Porthan näki suomalaisissa kansanrunoissa ”omintakeisen suomalaisen hengenmuodostuksen” katolisen keskiajan takana. Historiaan mentäessä katolisuus oli aikakausi, joka piti niin sanotusti hypätä yli suomalaisen hengenmuodostuksen löytämiseksi; keskiaika nähtiin vieraan vaikutuksen aikakautena. (Ks. myös Anttonen 2010.)

Mennään tarkastelussa hieman ajassa eteenpäin, 1800- ja 1900-lukujen taitteeseen. Satu Apo on todennut viime vuonna Kalevalaseuran vuosikirjassa ilmestyneessä artikkelissaan, että vaikka folkloristiikan maantieteellis-historiallista tutkimusmenetelmää ”pidettiin tiukan tieteellisenä tekstianalyysinä, sen tuottamien tulosten tulkintaan kytkeytyi alusta lähtien ideologisia ja identiteettipoliittisia kysymyksiä” (Apo 2021, 92–93). Inkeri Koskisen edellä mainituin käsittein, kyseessä oli siis metodiselta kannalta objektiiviseksi katsottu tiedetoiminta, jonka tulokset olivat subjektiivisten vinoutumien sävyttämiä.

Seppo Knuuttila on puolestaan kuvannut 1930-luvun kansanrunoutentutkimusta oikeistoradikalismien aikana, johon sisältyi ”merkillinen viehtymys muinaissotien melskeiseen ja miehiseen maailmaan” (Knuuttila 1999, 104, 120–121). Hän toteaa myös, että ”erilaisin tarkoitusperein kirjoitettujen ja eri lukijoille suunnattujen tekstien vertailu osoittaa, miten monin tavoin menneisyydestä esitettyä tulkintaa käytettiin folkloristien piirissä silloin jaettujen nykyisyyskäsitysten oikeuttamiseen” (Knuuttila 1999, 122). Keskeiset folkloristit Kaarle Krohn, Väinö Salminen ja Martti Haavio olivat Knuuttilan mukaan ”eri linjoilla – monissa folkloristiikan erikoiskysymyksissä”, mutta suhtautuivat ”sotaiseen sankariaikaan – samalla yleveydellä ja sankaruuden paatoksella” (Knuuttila 1999, 121).

Perinne ja tiede

Knuuttila tarkastelee samassa artikkelissaan myös sitä, ”miten seipitetyt sankarit, tarunhohtoinen muinaisaika ja sen mahdolliset runoilijat on folkloristiikassa herätetty henkiin 1930-luvulla liberalistis-ideologisen yksilöllisyyden ja edustuksellisen historian keinoin.” (Knuuttila 1999, 102). Hän täsmentää, että ”yksilöllisen luovuuden ideaalista tuli jaettu periaate ja kollektiivisuus hyväksyttiin ainoastaan mimeettisen subjektin eli menneisyyttä jäljittelemällä ja toistamalla säilyttäneen kansan ominaislaaduksi” (Knuuttila 1999, 106).

Olen itse lähestynyt samaa metodista paradigmaa perinnetieteellisyyden kysymyksen kannalta. Kansanruno nähtiin yksittäisenä, taiderunon kaltaisena valmiina mutta kuvitteellisena teoksena, jota olemassa olevien tallenteiden katsottiin ilmentävän joko hyvin tai huonosti. Tyypillisesti tutkijat havaitsivat lähinnä vain turmeltumia. Esimerkiksi Martti Haavio katsoi, että alkuperäinen runoilija on tuottanut ”jalosäkeitä” (Haavio 1948, 211) ”eheässä, plastillisessa kokonaishahmossa” (Haavio 1948, 213), kun taas myöhempi kehitys on merkinnyt hajoamista, turmeltumista, kontaminaatioita ja tärkeiden kohtien häviämistä. Kyseenalaiseksi asettuu samassa paradigmassa myös kansanrunoutta koskeva säkeistöteoria, jossa säkeiden rakenteistumista on perusteltu numeraalisin kriteerein (Krohn 1920; Haavio 1952; ks. myös Kuusi 1952; vrt. Anttonen 1994a, 116–120; 2009a, 88–90; ks. myös Apo 2010, 17–19; Hämäläinen 2022, 59–63, 67.)

Niin sanotun muinaisrunouden tutkimukseen kohdistetun metodin ongelma on se, että olemassa olevia eri tallenneversioita tarkasteltiin sellaisella säeanalyysillä, joka hierarkisoi ja kronologisoi suulliselle perinteelle ominaisen muuntelun ja asetti lainautumiset ja intertekstuaaliset viittaukset käsikirjoituskopioita vastaavaan suhteeseen. Olen kirjoittanut, ettei tällaista metodologiaa voi pitää perinnetieteellisenä, koska se kieltää sekä perinteen että runouden tuottamiseen liittyvän kulttuurisen kompetenssin kaikilta muilta paitsi kuvitteelliselta alkuperäisrunoilijalta, joka hänkin sijoitetaan niiden kommunikaatioverkostojen ulkopuolelle, jossa kansanruno on dokumentoidusti välittynyt. Se myös jättää huomiotta sen suulliselle perinteelle ominaisen seikan, että toisin kuin kirjalliset teokset, kansanrunot sekä niiden aiheet ja formulanomaiset ilmaukset välittyvät juuri sen vuoksi, että ne ovat irrotettavissa esitys- ja kuulemiskonteksteista ja siirrettävissä uusiin konteksteihin (ks. esim. Bauman ja Briggs 1990, 72–78). Varhaisemman ajan kansanrunoutentutkijoita emme tietenkään voi moittia siitä, että he eivät hyödyntäneet sellaisia metodeja tai tiedekäsityksiä, jotka kehittyivät vuosikymmeniä myöhemmin. Suomalaista tutkimusta on kuitenkin pitkään sävyttänyt agendaksi luokiteltava halu vakuuttaa kansanrunon paremmuutta ja taidokkuutta suhteessa taiderunoon eli kilpailla kulttuuripolitiikan areenoilla. Samalla suullisen esityksen ja kirjallisen tallenteen suhde jäi pitkäksi aikaa metodisesti problematisoimatta (vrt. Anttonen 2014; 2015, 74–80; Anttonen, Forselles ja Salmi-Niklander 2018).

Perinnetieteellisyyden käsitteestä minulla on muutama lisähuomio. Pidin kaksi päivää ennen tätä tilaisuutta kokonaan toisesta aihealueesta pitkän esitelmän ja minua nimitettiin esittelytekstissä ”perinnetutkijaksi”. En oikein tiedä mitä se tarkoittaa, koska olen tottunut käsitteeseen perinteentutkija. Onko käsitteissä eroa? Onko perinnetutkija perinteen tuote, samalla tavalla kuin vaikkapa perinneruoka tai perinnejuoma? Jos näin on, myös perinnetiede on perinteen tuote eikä yliopiston tuote, vähän samalla tavalla kuin perinnelaji kilpahiihdossa.

Perinteentutkimuksessa olemme tottuneet ajattelemaan, että perinne on tutkimuksen kohde; perinteentutkija tutkii perinteitä eikä itse kiinnity tutkimiinsa perinteisiin. Näin objektiivisessa tieteessä sopiikin odottaa. Kiinnittymistä kuitenkin tapahtuu ja se on yksi aspekti otsikkoni tarkoitteessa: kun perinteentutkimus on agendojen ja aktivismien jännitteissä, yksi mahdollinen tapa olla näissä jännitteissä on puhua ja toimia tutkittavien perinteiden puolesta tai niiden ehdoilla, kenties itse ylläpitää niitä ja osallistua niihin, välittää ja uusintaa niitä, oli kysymys sitten kansanlauluista ja tansseista, kansanrunoudesta ja runonlaulusta tai kulttuuriperinnöksi nimitetyistä perinteistä yleensä (ks. Anttonen 2009b). Sen sijaan perinteiden jatkumista vastaan puhuminen ja toimiminen on tutkijapiireissä harvinaisempaa silloin kuin perinteillä tarkoitetaan esimerkiksi juuri tanssia tai runonlaulua, mutta sitäkin

yleisempää, kun puhe on perinteentutkimusta erityisesti aiemmin sävyttäneistä kansallismielisyyden perinteistä ja arvoista. Niiden kriittinen reflektointi on itse asiassa odotuksenmukaista. Samalla tavalla toivoisi perinteentutkijoiden puhuvan ja toimivan aktiivisemmin monenlaisia väkivallan perinteitä vastaan. Toki kansallismielisyyskin voidaan kokea erityisesti etnisiä ja kielellisiä vähemmistöjä vastaan kohdistettuna väkivaltana.

Perinne-sanana ja tiede-käsitteen kohtaaminen näkyy ilmausten perinnetutkija tai perinteentutkija lisäksi käsitteessä perinnetieteellinen. Tämä voi olla käytännössä perinteentutkimusta paikantava adjektiivi, mutta yksi perinteentutkimuksen tai folkloristiikan tutkimushistorian keskeisistä kysymyksistä koskee sitä, missä määrin on kyse tieteestä merkityksessä 'science' eikä vain 'scholarship'. Onko kysymys vain tutkimuskohteen arvopohjaisesta paikantamisesta eli sen ilmaisemisesta, että kyse on perinteeksi ja/tai folkloreksi (tai perinnöksi) nimettyjen asioiden tutkimisesta, kuten englanninkielisessä ilmaisussa *folklore studies*? Vai hahmottuuko ala tieteeksi kulttuuristen aikasuhteiden, kulttuurista kompetenssia osoittavan toiston ja toistettavuuden sekä perinteellistämisen semioottisten ja ideologisten prosessien teoreettisesta käsittelemisestä?

Tätä kysymällä en suinkaan tarkoita, etteivätkö perinteentutkimukseen sisältyvät tutkimukset, esimerkiksi väitöskirjat, olisi tieteellisiä. Kyllä ne sitä ehdottomasti ovat, mutta tieteellisyyden kriteerit eivät tule perinteen käsitteestä tai sen käyttö- ja ymmärtämistävoista vaan kulttuurintutkimuksen metodologiasta yleisemmin. Perinne ei ole tieteellinen käsite, joten "perinnetieteellinen" tieteellisyyden paikantajana on hämärä, sanoisinpa jopa epätieteellinen.

Perinteen käsite on itse asiassa hyvä aihe jäähyväisesitelmälle, koska Itä-Suomen yliopisto on sanomassa jäähyväisiä perinteen käsitteelle humanistisen osaston professuurinimikkeissä. Perinteentutkimus perustettiin oppiaineeksi Joensuun yliopistoon lahjoitusvaroin vuonna 1985, *Kalevalan* 150-vuotisjuhlinnan yhteydessä, ja jos en ole väärin ymmärtänyt, perinteentutkimus valikoitui nimeksi koska joku keskeinen henkilö ei halunnut oppiaineen nimeksi folkloristiikkaa. Joku muu tietää tämän asian varmasti paremmin. Joka tapauksessa kaksi ensimmäistä professoria, Anna-Leena Siikala ja Seppo Knuuttila, olivat perinteentutkimuksen professoreita. Kun itse aloitin professorin tehtävässä elokuussa 2014, nimikkeeni oli kulttuurintutkimuksen, erityisesti perinteentutkimuksen professori. Minun seuraajani Tuulikki Kurki on sen sijaan kulttuurintutkimuksen, erityisesti kulttuurisen muutoksen tutkimuksen professori. Näin ollen perinne on nimikkeessä vaihtunut muutokseen eli vastakohtakseen – ainakin perinne-sanana perinteisen merkityksen mukaan. *Tradition and change* eli perinne ja muutos on klassinen sanapari sekä kansanomaista kulttuuria että modernisoituvaa yhteiskuntaa koskevien historiallisten prosessien tarkastelussa. Asioiden nähdään jäsentyvän sen mukaan muuttuvatko ne vai eivätkö muutu, ja perinne/perinteinen on tässä hahmotuksessa muuttumattomuutta. Vastakohta-ajattelua ei ole kuitenkaan tarvetta ylikorostaa, sillä kansainvälisessä folkloristiikassa tuli 1990-luvulta lähtien trendikkääksi ajatella, että perinteen tuottaminen aktiivisena ja dynaamisena sosiaalisena toimintana on muutosta eikä muutosvastaisuutta (ks. esim. Klein ja Widbom 1994).

Minulle ei kuulu nuorempien opettajien ohjeistaminen, mutta mielestäni perinteen käsitteeseen kannattaa kiinnittää erityistä huomiota niin muutosprosesseissa kuin monenlaisissa yhteiskunnallisissa prosesseissa – sen sijaan, että se heitettäisiin roskeen vanhanaikaisena. Perinteen käsite ei itsessään ole tieteellinen eikä siksi ole välttämättä hyvä tai tarpeellinen

tieteenalan nimessä tai professuurin alan määrittämisessä, mutta perinne on yhteiskunnallisen dynamiikan kannalta tärkeä diskursseja ja affekteja kutsuva ja paikantava käsite sekä muutoksen puuttumisen osoittimena että muutoksia edesauttavana jännitteenä. Perinne-sanana käyttö paikantaa arjen ja ajallisuuden politiikkaa.

Karjalaisaktivismista

Lopuksi haluan sanoa muutamana sanana ajankohtaisesta aktivismista, joka ei ole perinteentutkimuksen sisäistä vaan ymmärryksen mukaan ainakin jossakin määrin suuntautunut perinteentutkimusta ja perinteentutkijoita vastaan. Tosin aivan viimeaikaiset keskustelutaloukset ovat osoittaneet tietä vuoropuhelulle. Kyse on lähinnä Karjalaiset Nuoret Suomessa – Karjalaiset Nuoret Suomessa -järjestöstä, joka on tuonut erityisesti sosiaalisen median julkisuuteen karjalankielisen vähemmistön syrjäytymiskokemusta sekä vaatimuksia karjalan kielen virallisesta tunnustamisesta. En ota kantaa siihen, onko kyse aktivismista sanan varsinaisessa merkityksessä vai aktiivisesta järjestötoiminnasta ja somettamisesta. Joka tapauksessa järjestön ja sen lähipiirin aktiivit ja aktivistit ovat joko suoraan tai epäsuorasti kommentoineet suomalaista perinteentutkimusta sekä perinteentutkijoita liittyen karjalaisen ja/tai karjalankielisen kansanperinteen tutkimukseen sekä karjalaisen perinteen historialliseen hyötykäyttöön kansallisen kulttuurin ja sen retorisen muinaisuuskuvan tuottamiseksi Suomessa. Monet kutsuvat tätä hyötykäyttöä kolonialismiksi, ja post-koloniaalisessa hengessä on korostettu karjalaisuuden ja karjalankielisen puhujayhteisön eroa suomalaisuudesta.

Tähän liittyen kritiikkiä on erityisesti kohdistettu Kalevala-epoksen asemaan suomalaisena kansallissymbolina, ja sen sanotaan olevan karjalaisilta varastettu (ks. esim. Mikkonen 2019; Kurko 2021). Samalla on myös vastustettu ehdotusta hakea Kalevalalle Euroopan kulttuuriperintötunnusta (ks. @hakinmaura 14.6.2022; vrt. Kalevalaseura 2022). Myös itkuvirsi-kulttuuria on korostettu omintakeisesti karjalaisena ja on sanottu sen harrastamisen ja tutkimisen suomalaisten toimesta olevan potentiaalisesti vahingollista karjalaiselle kulttuurille (Padotut kyyneleet, n.d.). Tämän lisäksi on sosiaalisessa mediassa listattu suosittelavaa tutkimuskirjallisuutta lähinnä historian tutkijoita, samalla kun perinteentutkimuksen kirjallisuutta on kielletyn tai varoitettavan kirjallisuuden listoilla.

Karjalan kielen aseman parantamiseen liittyvät karjalaisaktivistien argumentit ovat mielestäni perusteltuja ja kannatettavia. Karjalaisen kulttuuriin kolonialistiseksi arvioitavaan haltuunottoon suomalaisessa nationalismissa olen kiinnittänyt huomiota 1990-luvulta lähtien (ks. Anttonen 1994b; 2000b; 2001; 2005, 138–143, 172–173), enkä ollut tuon ajan perinteentutkimuksessa suinkaan ainoa (ks. esim. Tarkka 1989). Olenkin sitä mieltä, että vastakkainasettelua aktivistien ja perinteentutkijoiden välillä tulisi vähentää ja välttää panostaen sekä vuoropuheluun että tutkimuksen tunnetuksi tekemiseen asenteellisuuksien ja loukkaavan puheen sijaan. Folkloristisen ja kansatieteellisen tutkimuksen piirissä on ollut vahvaa tietoisuutta tutkimuksen poliittisuudesta (ks. esim. Pimiä 2009; Tarkka, Haapoja-Mäkelä ja Stepnova 2019). On maininnan arvoista, että aktivistien yhdestä keskeisaiheesta, karjalankielisten kansanrunojen tallentamisesta suomen kielellä, on tehty pro gradu -tutkielma perinteentutkimuksen oppiaineesta Itä-Suomen yliopistossa (ks. Volotinen 2020). Toki perinteentutkimusta on syytä tarkastella kriittisesti historiallisessa kontekstissaan, sillä suomalaiset tutkijat ovat yleensä olleet oman kansakuntaisuutensa ehdollistamia. Perusteettomien valta-asetelmien purkamiseksi ja ongelmallisten representaatiokäytänteiden muuttamiseksi tarvitaan metodologista refleksiivisyyttä, johon karjalaisaktivismi tuo oman panoksensa.

Kaikki aktivistien kannanotot eivät kuitenkaan avaudu ilman tarkentavaa keskustelua. Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša -järjestön verkkosivuilla on viitattu vaihtoehtoisiin mutta toteutumatta jääneisiin kokoelmiin, ymmärtääkseni siinä tarkoituksessa, että karjalaisen runouden tallentamisen ja hyödyntämisen sijasta suomalaisten kansanperinteen tallentajien ja tutkijoiden olisi pitänyt, ja pitäisi, keskittyä suomalaiseen, siis Suomen valtionrajojen sisäpuolella tunnettuun perinteeseen. Linaan yhtä tällaista viittausta:

Elias Lönnrotin kirjoittaman, vuonna 1835 julkaistun Kalevalan syntyyn liittyy vahvasti suomalaisen kansallisromantiikan aika, johon kuului myös Karjalan ihannointi eli karelianismi. Kansallisen identiteetin rakentamisen takia oli tärkeä löytää ja luoda suomalaisille oma myyttinen muinaishistoria. Jostain syystä suomalaisia kansanlauluja pidettiin liian moderneina ja rappiollisina – niiden sijaan Vietnan Karjalan ”laulumaat” koettiin jonkinlaisena suomalaisuuden alkukotina ja siellä laulettavia runoja jotenkin aidompina ja perinteisimpinä. (Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša, n.d., alleviivaus lisätty.)

Tämän mukaan suomalaisuuden tunnuksiksi valittiin karjalaiset kansanrunot, vaikka valittavina olisivat olleet myös suomalaiset kansanlaulut. Ilmeisesti tässä tarkoitetaan niin sanottuja rekilauluja, jotka eivät nousseet muinaisuutta ja kansanomaista historiaa koskevien tarkastelujen kohteeksi kenties juuri siitä syystä, että niistä olisi kovin vaikea tehdä historiaa ja/tai muinaisuutta koskevia päätelmiä. (Ks. esim. Hämäläinen ja Karhu 2019; 2021.)

Toinen esimerkkini vaihtoehdon peräämisestä koskee kansallisen identiteetin rakentamisen välineitä, ja lainaan samaa sivustoa: ”Tähän liittyi tarve saada maalle pitkä ja arvokas historia. Suomalaisia kansantaruja ei pidetty tarpeeksi kiinnostavina, vaan kansalliseepokseksi päätyi Elias Lönnrotin 1830-luvulla kirjoittama Kalevala, jonka runoista suuri osa oli alkuperältään karjalaisia.” (Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša, n.d., alleviivaus lisätty.)

Mikäli kansantaruilla tässä tarkoitetaan kansansatuja, on olennaista ymmärtää, että 1800-luvun tallennustyössä painottui näkemys, jonka mukaan kansansadut eivät olleet riittävän suomalaisia. Saduntutkimus on noista ajoista lähtien korostanut Suomessa kerrottujen ja tallennettujen satujen lainautumista yhtäältä Ruotsista ja läntisestä Euroopasta sekä toisaalta Venäjältä (ks. Rausmaa 1972, 28–29; Apo 1983, 163; 1989, 147; 2018, 260–262). Tuorein lähde tähän on Satu Apon teos *Ihmesatujen historia* vuodelta 2018.

Tällaisen kansakuntaperustaisen alkuperävertailun valossa karjalaiset kansanrunot näyttivät yhtä tai lähes yhtä kotimaisilta kuin suomalaiset kansanrunot. Satu Apo onkin todennut, että 1800-luvun suomalaisten satujen vierasperäisyyden vastakohtaksi asettui ”*ultra-Finnish Kalevala poetry*” (Apo 1983, 163). Kun painotus on ulkomaalaisen ja kotimaisen vastakohtaisuudessa, kotimaisuuteen sisältyi myös karjalainen. On myös huomattava, että 1800-luvun loppupuolella hahmottunut suomalainen kansanrunoutentutkimus ei ollut läheskään samalla tavalla etnisten ryhmien ja niiden perinteiden kartoittamiseen suuntautunut kuin samaan aikaan hahmottunut amerikkalainen folkloristiikka. *Journal of American Folklore* -lehden ensimmäinen toimittaja William Wells Newell kirjasi vuonna 1888 amerikkalaisen tutkimuksen keskeiskohteiksi muun muassa vanhan englantilaisperäisen perinteen jäänteet/muistot (*relics*), etelävaltioiden mustan väestön kertomusperinteen, intiaaniheimojen suullisen perinteen sekä Kanadan ranskalaisten, meksikolaisten ynnä muiden etnisten ryhmien perinteiden ”*fast-vanishing remains*” (Newell 1888, 3). Suomalaisen tutkimuksen agenda sen sijaan suuntautui lähinnä suomenkielisten suomalaisten muinaishistoriaan.

Mainittakoon, että amerikkalaisessa folkloristiikassa, jonka piirissä itse tein tohtorinopintoni ja johon kiinnityin varsinkin nuoremmalla tutkijaurallani suomalaista folkloristiikkaa vahvemmin, tutkimuksen suhde kulttuurista itsemääräämisoikeutta sekä paikallisyhteisöjen sosiaalista ja kulttuurista hyvinvointia edistävään aktivismiin on suomalaista perinteentutkimusta huomattavasti vahvempaa (ks. esim. Payne 1998; Baron 2016; Kodish 2011).

Mutta palataan karjalaisaktivisteihin. Vaikka en arvaakaan minkälaisia kansantaruja edellä mainitsemassani aktivistien postauksessa on ajateltu, olen itse asiassa pohtinut juuri kansanomaisiin historiallisiin tarinoihin liittyvää kysymystä artikkelissa, joka ilmestyi uusimmassa Kalevalaseuran vuosikirjassa (Anttonen 2022b). Se on saatavana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran *open access* -sivustolla. Artikkelini tarkastelee kertomusperinteen vähäistä tallennusta ja julkaisutoimintaa 1800-luvun alkupuolella ja suhteuttaa tämän valitettavan vähäisen huomion, historiantutkija Kustaa H. J. Vilkun esimerkin mukaisesti, 1700-luvulla tehtyihin tutkimuksiin ja julkaisuihin suomalaisten kokemuksista isonvihan aikana sekä sen jälkeisistä kertomuksista. Tuolloin tehtiin hyökkääjien raakuuksia käsitellen lukuisia muistokirjoituksia, kronikoita, paikallishistoriallisia kuvauksia sekä muistinvaraisia tarinoita sisältäviä tutkimuksellisia toimitteita, joiden parissa muun muassa Porthanilla oli tärkeä rooli. (Ks. Vilku 2019, 503–515.) 1800-luvun alkupuolella toimineet kansanperinteen tallentajat eivät kuitenkaan näytä kiinnittäneen näihin kertomuksiin juurikaan huomiota. Vilku kirjoittaa, että Venäjän valloitettua Suomen ”uusi valtiollis-poliittinen asema, uudistunut eliitti ja uudenlainen suhde entiseen, vainoajana pidettyyn Venäjään muutti periaatteessa suhdetta historiaan” (Vilku 2020, 45). Vilkun mukaan eliitti ”vierasti kertomuksia” ja ymmärsi, ettei sensuurin ja poliittisten realiteettien takia ”ollut viisasta kirjoittaa venäläisille epäedullisista asioista” eikä kertoa ”kokemushistoriasta” (Vilku 2020, 45–46). Vilku puhuu historiantutkijoista mutta viittaa myös suullisen perinteen tallentajiin.

Nuorten karjalais-aktivistien Kalevala-vastaisiin kommentteihin viitaten totean artikkelisani, että oli nyky-Suomella oikeus Kalevalaan tai ei, kansallisiksi kanonisoitujen kansanrunotallenteiden ja niistä avautuvaksi oletetun muinaishistorian varjoon 1800-luvun alkupuolella jäi eletty ja koettu historia sekä siitä suullisena perinteenä kerrotut tarinat. Romantiikan teoriat nostivat vernakulaarin poetiikan ansaitsemaansa arvoon, mutta eletyn historian kokemuksellisuus ja sitä käsittelevä kertomusperinne rajautuivat pois tuon aikaisten kansanperintetallentajien traditio-käsitteestä – ilmeisesti ainakin osaksi poliittisista syistä. (Ks. Anttonen 2022b, 40–42.)

Kysymys Kalevalasta kulttuurisen omimisen esineenä on väistämättä taustoitettava modernin tieteen kehitykseen, jossa yksi keskeinen piirre on pitkäaikainen etnografialuonteinen kiinnostus oman maan reunoilla tai rajojen yli ulottuvilla alueilla tavattavaan kansanomaiseen kulttuuriin sekä sen havainnoimiseen ja tallentamiseen. On mielestäni olennaista myös ymmärtää, että tuo havainnointi ja tallennus on tapahtunut sellaisella tavalla, joka samalla korostaa havainnon kohteena olevan paikallisen kulttuurin arvoa tutkijoiden oman kansallisvaltion historia- ja muinaisuuskuvassa, mutta toisaalta korostaa sen eroavuutta samaisen kansallisvaltion modernista sivistysdiskurssista, jonka piirissä tuo etnografinen katse on muotoutunut. Olen tässä yhteydessä viitannut pyhitetyn toiseuden käsitteeseen (*sacred Other*, ks. Anttonen 2005, 174).

Hannes Sihvo kirjoittaa *Karjalan kuva* -teoksessaan Karjala-kiinnostuksen yhdestä taustatekijästä, Brittein saarten länsiosiin paikantuneesta, 1750-luvulta lähtien kehittyneestä

keltiläisrenessanssista, kirjallisesta virtauksesta, jonka perustan "olivat luoneet historioitsijat, arkeologit ja filologit jo ainakin 1500-luvulta lähtien" (Sihvo 1973, 34). Keltiläisromantiikan tunnetuin tuote oli James Macphersonin *Ossian*, jota ihailtiin myös Suomessa, erityisesti Porthanin ja hänen oppilaittensa J. H. Kellgrenin ja Jakob Tengströmin toimesta. Sihvo kirjoittaa:

Akateeminen mielenkiinto kaukaisiin Ossianin ja bardien maihin oli viritetty. Tarvittiin vain lisävirikkeitä sen havaitsemiseksi, että Suomella oli osittain omien rajojensa sisäpuolella, mutta suurimmaksi osaksi rajan itäpuolella, oma "Ossianinsa", Väinämöisen maa, jonka "muinosista ajoista" oli vielä omien "kelttien", karjalaisten bardien, runonlaulajien, säilyttämää tietoa tallella. (Sihvo 1973, 36.)

Sihvo viittaa samalla A. J. Sjögrenin saamaan herätteeseen Herderin teoksesta *Adrastea*, jossa tämä kertoo "Ossianin laulujen löytymisestä Brittein saarten barbaarisina pidetyiltä gaeleiltä" (Sihvo 1973, 36).

Kun nyt aktivistit kritisoivat suomalaisen kansanrunoutentutkimuksen historiaa karjalaisen kulttuuriperinnön omimisesta ja hyväksikäytöstä, pidän aiheellisena korostaa kahta seikkaa: Suomalaisen tieteen kytkeytyminen eurooppalaiseen tiedeverkostoon ei ole niin sanotun *canceloinnin* tai patsaiden alas repimisen asia. Päinvastoin, juuri tähän modernisaatiokehitykseen suomalaisen tieteen, mukaan lukien kansanomaisen kulttuurin tallennuksen, tutkimuksen ja julkaisutoiminnan, pitääkin identifioitua. Samalla on selvää, että tuon tieteellisen toiminnan historiaa, metodologiaa, retoriikkaa ja agendaä pitää voida tarkastella kriittisesti myös jälkikäteen, ja erityisesti jälkikäteen, koska toisin tekemisen vaihtoehtoja ei välttämättä ollut tarjolla omana aikanaan. On tutkimusmetodologinen kysymys, miten esimerkiksi karjalainen kulttuuri representoituu modernisaatiota ja sen vastakohtaisuuksia konstruoivassa toiminnassa. Tällainen tutkimusmetodologinen kysymys väistämättä politisoituu viimeistään silloin, kun tutkittavat ja heidän nimissään puhuvat haluavat osallistua representaatioprosessiin ja puuttua siihen latautuneisiin merkityksiin. Samalla politisoituu myös kysymys, minkälaisessa oikeusdiskurssissa ja argumentaatiotraditiossa tutkittujen ja tutkittavien nimissä puhuvat ottavat itselleen oikeuden puhua tutkittujen ja tutkittavien nimissä. Tällaisten politisoitumisen monien tasojen tarkastelu ei tarkoita tutkimuksen objektiivisuuden kadottamista.

Kalevalaan liittyen huomautan vielä yhdestä asiasta. Olen viitannut aikaisemmissa kirjoituksissani (ks. esim. Anttonen 2002; 2010) niihin toimituksellisiin valintoihin, joilla Lönnrot karsi katoliseen kristinuskoon paikantuvia piirteitä Kalevalaan sommitelluissa kansanrunoissa eli tehdessään eepoksesta protestanttisen luterilaisuuden ja nationalismin aatteet yhdistävän "muinaisrunoelman". Viittasin myös esitykseni alkupuolella katolilaisvastaisuuden pitkään historiaan. Voimmeko tältä pohjalta odottaa mahdollisten katolilais-aktivistien alkavan vaatia Kalevalan syrjäyttämistä kansalliseepoksen paikalta ja korvaamista sellaisella runoelmalla, joka tekee oikeutta reformaatiota edeltäneelle (katoliselle) uskonnollisuudelle?

Oli miten oli, joka tapauksessa on ilmeistä, että agendojen ja aktivismien sävyttämä ruohonjuuritason kulttuuripoliittinen toiminta jatkuu ja sävyttää vernakulaarin kulttuurin ja suullisen perinteen tutkimuksen tulevaisuutta, millä nimellä oppiaine sitten tunnetaankin. Perinteen käsite ei ole tässä merkityksellinen vain menneisyyden arvoa osoittamassa, muisti- ja muistopolitiikkana, kuten kulttuuriperintöpuheessa usein. Perinteen käsitteen arvo ei tyhjene myöskään menneisyyden arvon kyseenalaistamisessa, mikä on ollut ominaista

innovaatioita painottavalle modernisaatiopuheelle. Perinne pysyy kulttuurintutkimuksellisesti merkityksellisenä käsitteenä ajallisuutta, toistoa ja toistettavuutta sekä historiallistamisen ja perinteellistämisen ideologisten, semioottisten ja affektiivisten prosessien tutkimisen tärkeyden takia. Sellaisena perinteen tutkimisen toivon jatkuvan vahvana Itä-Suomen yliopiston humanistisessa osastossa – ja muuallakin.

Kirjallisuus

- Anttonen, Pertti. J. 1994a. "Ethnopoetic Analysis and Finnish Oral Verse." Teoksessa *Songs Beyond the Kalevala: Transformations of Oral Poetry*, toimittaneet Anna-Leena Siikala ja Sinikka Vakimo. *Studia Fennica Folkloristica* 2, 113–137. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Anttonen, Pertti J. 1994b. "Nationalism, Ethnicity, and the Making of Antiquities as a Strategy in Cultural Representation." *Suomen Antropologi* 1/1994: 19–42.
- Anttonen, Pertti. 1996. "Perinteet modernista näkökulmasta. Yhteisöllisyyden ja historiallisen jatkuvuuden ilmauksia tutkimassa." Teoksessa *Ihmistä tutkimassa ajassa, maailmalla, ajatuksessa*, toimittanut Sirkka Ahonen, 56–72. Helsinki: Otava.
- Anttonen, Pertti. 2000a. "Menneisyyden politiikka." Teoksessa *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista. Juhlakirja Jorma Kalelalle hänen 60-vuotispäivänään 12.11. 2000*, toimittaneet Pauli Kettunen, Auli Kultanen ja Timo Soikkanen, Osa 2, 11–21. Turku: Turun yliopisto, Kirja-Aurora.
- Anttonen, Pertti. 2000b. "Cultural Homogeneity and the National Unification of a Political Community." Teoksessa *Folklore, Heritage Politics, and Ethnic Diversity: A Festschrift for Barbro Klein*, edited by Pertti J. Anttonen in collaboration with Anna-Leena Siikala, Stein R. Mathisen and Leif Magnusson, 253–278. Botkyrka, Sweden: Multicultural Centre.
- Anttonen, Pertti. 2001. "Tradition, Modernity and Otherness: On the Political Role of History, Ethnic Diversity and 'Folk Tradition' in the Making of Modern Finland." Teoksessa *Foreställinger om 'den andre': Images of Otherness*, toimittanut Line Alice Ytrehus, 58–83. Kristiansand, Norway: HøyskoleForlaget / Norwegian Academic Press.
- Anttonen, Pertti. 2002. "Kalevala-eepos ja kansanrunouden kansallistaminen." Teoksessa *Lönnrotin hengessä 2002*, toimittaneet Pekka Laaksonen ja Ulla Piela. Kalevalaseuran vuosikirja 81, 39–57. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Anttonen, Pertti. 2004. "Kalevala etnopoettisesta näkökulmasta." Teoksessa *Kalevala ja laulettu runo*, toimittaneet Anna-Leena Siikala, Lauri Harvilahti ja Senni Timonen, 375–394. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Anttonen, Pertti J. 2005. *Tradition Through Modernity: Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship*. *Studia Fennica Folkloristica* 15. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/sff.15>.
- Anttonen, Pertti 2008. "Kalevala ja kansalliseepoksen politiikka." Teoksessa *Kalevalan kulttuurihistoria*, toimittaneet Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen ja Ulla Piela, 208–223. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Anttonen, Pertti. 2009a. "Arjen runous ja etnopoettinen metodi." Teoksessa *Korkeempi kaiku. Sanan magiaa ja puheen poetiikkaa*, toimittaneet Seppo Knuuttila ja Ulla Piela. Kalevalaseuran vuosikirja 88, 86–96. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Anttonen, Pertti. 2009b. "Kulttuurin, perinteen ja perinnön kysymyksiä." *Elore* 16(1). <https://doi.org/10.30666/elore.78777>.

- Anttonen, Pertti. 2010. "Catholicism as a Cultural Other." Teoksessa *The European Mind: Narrative and Identity*, toimittanut Henry Frendo. Volume II, Part 5, 741–747. Msida, Malta: Malta University Press.
- Anttonen, Pertti. 2012. "Oral Traditions and the Making of the Finnish Nation." Teoksessa *Folklore and Nationalism in Europe During the Long Nineteenth Century*, toimittaneet Timothy Baycroft ja David Hopkin, 325–350. Leiden ja Boston: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004211834_017.
- Anttonen, Pertti. 2014. "Lost in Intersemiotic Translation? The Problem of Context in Folk Narratives in the Archive." *ARV – Nordic Yearbook of Folklore* 2013: 153–170.
- Anttonen, Pertti. 2015. "The Kalevala and the Authenticity Debate." Teoksessa *Manufacturing a Past for the Present: Forgery and Authenticity in Medievalist Texts and Objects in Nineteenth-Century Europe*, toimittaneet János M. Bak, Patrick J. Geary ja Gábor Klaniczay, 56–80. Leiden ja Boston: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004276819_004.
- Anttonen, Pertti. 2022a. "The Grimm Brothers and the Quest for Legends in Nineteenth-Century Finnish Folklore Studies." Teoksessa *Grimm Ripples: The Legacy of the Grimms' Deutsche Sagen in Northern Europe*, toimittanut Terry Gunnell, 448–480. Leiden: Brill.
- Anttonen, Pertti. 2022b. "Grimmin veljekset ja 1800-luvun tarinantutkimus suomalaisessa folkloristiikassa." Teoksessa *Kaanon ja marginaali. Kulttuuriperinnön vaiennetut äänet*, toimittaneet Niina Hämäläinen ja Lotte Tarkka. Kalevalaseuran vuosikirja 101, 23–50. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/ksvk.101>.
- Anttonen, Pertti, Cecilia af Forselles ja Kirsti Salmi-Niklander. 2018. "Introduction: Oral Tradition and Book Culture." Teoksessa *Oral Tradition and Book Culture*, toimittaneet Pertti Anttonen, Cecilia af Forselles ja Kirsti Salmi-Niklander, 7–18. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/sff.24>.
- Apo, Satu. 1983. "Commentary." Teoksessa *Trends in Nordic Tradition Research*, toimittaneet Lauri Honko ja Pekka Laaksonen. *Studia Fennica* 27, 163–167. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Apo, Satu. 1989. "Kaksi luokkaa, kaksi satuperinnettä: havaintoja 1800-luvun kansan- ja taidesaduista." *Sananjalka* 31(1): 141–166. <https://doi.org/10.30673/sja.86520>.
- Apo, Satu. 2010. "Milloin kansanrunoutemme kehitys saavutti huippunsa?" *Tieteessä tapahtuu* 4–5/2010: 15–20. Luettu 13.9.2022. <https://journal.fi/tt/article/view/2782/2552>.
- Apo, Satu. 2018. *Ihmesatujen historia. Näkökulmia kirjailijoiden, kansankertojien ja tutkijoiden traditioon*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Apo, Satu. 2021. "Samporunojen satuainekset." Teoksessa *Paradigma. Näkökulmia tieteen periaatteisiin ja käsityksiin*, toimittaneet Niina Hämäläinen ja Petja Kauppi. Kalevalaseuran vuosikirja 100, 89–112. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Bauman, Richard ja Charles L. Briggs. 1990. "Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life." *Annual Review of Anthropology* 19: 59–88.
- Baron, Robert. 2016. "Public folklore dialogism and critical heritage studies." *International Journal of Heritage Studies* 22(8): 588–606. <https://doi.org/10.1080/13527258.2016.1150320>
- Branch, Michael. 2006. "Herderin vaikutus Anders Johan Sjögreniin ja sen seuraukset." Teoksessa *Herder, Suomi, Eurooppa*, toimittaneet Sakari Ollitervo ja Kari Immonen, 312–355. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Haavio, Martti. 1948. *Piispa Henrik ja Lalli. Piispa Henrikin surmavirren historiaa*. Porvoo, Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Haavio, Martti. 1952. *Laulupuu. Suomen kansan tunnelmarunoutta*. Porvoo, Helsinki: WSOY.

- @hakinmaura, Antin Maura. 2022. "Miltä tuntuu riistää, ryövätä ja hyväksikäyttää? @okmfi @ Museovirasto" video-päivitys Twitterissä 14.6.2022. <https://twitter.com/hakinmaura/status/1536634462330572800/video/1>
- Heikkilä, Mikko K. 2022. *Heinien herrat. Suomen historian pisin perinne*. Sastamala: Warelia Kustannus Oy.
- Hupaniittu, Outi ja Peltonen, Ulla-Maija (toim.). 2021. *Arkistot ja kulttuuriperintö*. Tietolipas 268. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hyvönen, Jouni. 2008. "Kalevala Elias Lönnrotin tieteellisenä projektina." Teoksessa *Kalevalan kulttuurihistoria*, toimittaneet Ulla Piela, Seppo Knuuttila ja Pekka Laaksonen, 330–359. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hämäläinen, Niina. 2022. "Kaanoniin unohdettu. Kanteletar ja kansanlyriikan estetiikka." Teoksessa *Kaanon ja marginaali. Kulttuuriperinnön vaiennetut äänet*, toimittaneet Niina Hämäläinen ja Lotte Tarkka. Kalevalaseuran vuosikirja 101, 51–73. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hämäläinen, Niina ja Karhu, Hanna. 2019. "Elias Lönnrot, Otto Manninen ja tekstin tuottamisen prosessit." Teoksessa *Satuperinteestä nykyrunoon. Suullisen perinteen ja kirjallisuuden yhteyksiä*, toimittaneet Niina Hämäläinen, Hanna Karhu ja Silja Vuorikuru, 110–149. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hämäläinen, Niina ja Karhu, Hanna. 2021. "Riimillisen laulun asema pitkällä 1800-luvulla." *Historiallinen Aikakauskirja* 3/2021, 288–301.
- John, Stephen. 2021. *Objectivity in Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kajanto, Iiro. 1983. "Johdanto." Teoksessa Henrik Gabriel Porthan, *Suomalaisesta runoudesta*. 9–31. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kalevalaseura. 2022. "Kalevala – Elävä eepos Euroopan kulttuuriperintötunnuksen hakijaksi." Luettu 18.10.2022. <https://kalevalaseura.fi/artikkeli/kalevala-ehl-tunnuksen-hakijaksi/>
- Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša. n.d. "UKK." Luettu 15.10.2022. <https://www.karjalazet.fi/ukk/>.
- Klein, Barbro ja Widbom, Mats (toim.) 1994. *Swedish Folk Art: All Tradition is Change*. New York: Harry N. Abrams.
- Knuuttila, Seppo. 1999. "Sankariaika suomalaisessa kansanrunoudentutkimuksessa 1930-luvulla." Teoksessa *Ajan paineessa. Kirjoituksia 1930-luvun suomalaisesta aatemaailmasta*, toimittaneet Pertti Karkama ja Hanne Koivisto, 101–129. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kodish, Debora. 2011. "Envisioning Folklore Activism." *Journal of American Folklore* 124(491): 31–60.
- Koskinen, Inkeri. 2016. "Objektiivisuus humanistisissa tieteissä." *niin & näin* 4/2016, 35–42. <https://netn.fi/artikkeli/objektiivisuus-humanistisissa-tieteissa>.
- Koskinen, Inkeri 2021. Objectivity in Contexts: Withholding Epistemic Judgement as a Strategy for Mitigating Collective Bias. *Synthese* 199: 211–225. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11229-020-02645-9>.
- Krohn, Kaarle. 1920. *Muinaisrunoja laulusta - surusta - lemmestä persusäkeisiinsä palauttaa yrittänyt Kaarle Krohn*. Ruusutarja 6. Helsinki: WSOY.
- Kurko, Antti. 2021. Harha Karjalasta. *Voima* 7/21: 10–11. Luettu 17.6.2022. <https://voima.fi/artikkeli/2021/suomalaisten-suhde-karjalaan-on-taynna-eksotisointia-ja-sortoa-tiktok-aktivisti-maura-hakki-kamppailee-kansansa-sailyamisen-puolesta/?cn-reloaded=1>.
- Kuusi, Matti. 1952. "Kaavoitettua kansanrunoutta." *Suomalainen Suomi* 7/1952: 391–395.

- Mikkonen, Nadja. 2019. "Isoisän tarina teki Tuomo Kondiasta aktivistin, joka hylkäsi suomalaisen sukunimensä: 'Kalevala on karjalaisilta varastettu'". *Yle Uutiset* 30.6.2019. Luettu 17.6.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-10786073>
- Mylly, Juhani. 2002. *Kansallinen projekti. Historiankirjoitus ja politiikka autonomisessa Suomessa*. Turku: Kirja-Aurora.
- Newell, William Wells. 1888. "On the Field and Work of a Journal of American Folk-Lore." *Journal of American Folklore* 1, 3–7.
- Padotut kyyneleet. n.d. Minizine itkuvirsiä tilasta Suomessa. Digitaalinen Handout, ei ajoitusta, tekijää ei ilmoitettu. Luettu 8.10.2021.
- Payne, Jessica M. 1998. "The Politicization of Culture in Applied Folklore." *Journal of Folklore Research* 35(3): 251–277.
- Pimiä, Tenho. 2009. *Tähtäin idässä. Suomalainen sukukansojen tutkimus toisessa maailmansodassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/21784>. Luettu 3.9.2022.
- Porthan, Henrik Gabriel. 1983. *Suomalaisesta runoudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rausmaa, Pirkko-Liisa. 1972. "Kansansatujen keruu, julkaisu ja tutkimus Suomessa." Teoksessa *Suomalaiset kansansadut. I. Ihmesadut*, toimittanut Pirkko-Liisa Rausmaa, 12–46. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sarajas, Annamari. 1956. *Suomen kansanrunouden tuntemus 1500–1700-lukujen kirjallisuudessa*. Helsinki: Werner Söderström.
- Sarjala, Jukka. 2020. *Turun romantiikka. Aatteita, lukuvimmaa ja yhteistoimintaa 1810-luvun Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sihvo, Hannes. 1973. *Karjalan kuva. Karelialismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Söderhjelm, Werner. 1915. *Åboromantiken och dess samband med utländska idéströmningar*. Borgå: Holger Schildts Förlag.
- Tarkka, Lotte. 1989. "Karjalan kuvaus kansallisena retoriikkana. Ajatuksia karelialismin etnografisesta asetelmasta." Teoksessa *Runon ja rajan tiellä*, toimittaneet Seppo Knuutila ja Pekka Laaksonen. Kalevalaseuran vuosikirja 68, 243–257. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tarkka, Lotte ja Heidi Haapoja-Mäkelä ja Eila Stepanova 2019. "Kalevalaisuus, kieli-ideologiat ja suomalaisuuden myytit." Teoksessa *Eurooppa, Suomi, Kalevala. Mikä mahdollisesti Kalevalan?* Toimittaneet Ulla Piela, Pekka Hakamies ja Pekka Hako. Kalevalaseuran vuosikirja 98, 79–106. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vilkuna, Kustaa H. J. 2019. *Viha – Perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta*. 3. painos (1. painos 2006). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vilkuna, Kustaa H. J. 2020. "Suomen kansan kärsimyshistoria 1810–1900." Teoksessa *Suomen sodan jälkeen. 1800-luvun alun yhteiskuntahistoria*, toimittaneet Piia Einonen ja Miikka Voutilainen, 43–66. Tampere: Vastapaino.
- Volotinen, Timi. 2020. Rajakarjalaiset runovirret karjalan kielen näkökulmasta. Karjalankielisten SKVR:n toisintojen kieliasujen analyysi. Pro gradu. Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, humanistinen osasto. Luettu 27.6.2020. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/23386>

Pertti Anttonen on kulttuurintutkimuksen, erityisesti perinteentutkimuksen emeritusprofessori Itä-Suomen yliopistossa sekä etnologian dosentti Jyväskylän yliopistossa

ja folkloristiikan dosentti Helsingin ja Turun yliopistossa. Hän jatkaa eläköitymisensä jälkeä tutkimustyötä muun muassa perinteen ja väkivallan kysymyksistä, historiakulttuurin ja folkloren suhteesta sekä rituaali- ja performanssitutkimuksesta.